

Terminologia i systemy organizacji wiedzy – razem czy osobno?

prof. dr hab. Jadwiga Woźniak–Kasperek
Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych
Uniwersytet Warszawski

Cele:

- ▶ Rola języka i semantyki w procesach reprezentowania i wyszukiwania treści
- ▶ Możliwości współczesnych koncepcji terminologicznych dla organizacji wiedzy i systemów organizacji wiedzy
- ▶ Plusy i minusy systemów o kontrolowanej semantyce

Rola języka i semantyki

Język służąc:

Praktykowaniu komunikacji

Wyrażaniu myśli i uczuć

Organizowaniu i transmitowaniu
informacji i wiedzy

jednocześnie jest barierą
w dostępie do treści

Triada

Pojęcie

- ▶ czyjeś wyobrażenie o czymś
- ▶ wyobrażenie niezmysłowe (umysłowa reprezentacja rzeczywistości)
- ▶ treść nazwy lub sposób rozumienia wyrażenia (znaczenie)

mo miece...to przechodzi kocie pojęcie...

Pojęcie, c.d.

Pojęć używamy w różnych funkcjach poznawczych (myślenie, pamiętanie, rozumowanie, komunikowanie językowe).

Jeśli brakuje umysłowej reprezentacji pewnego fragmentu rzeczywistości, fragment ten dla nas nie istnieje.

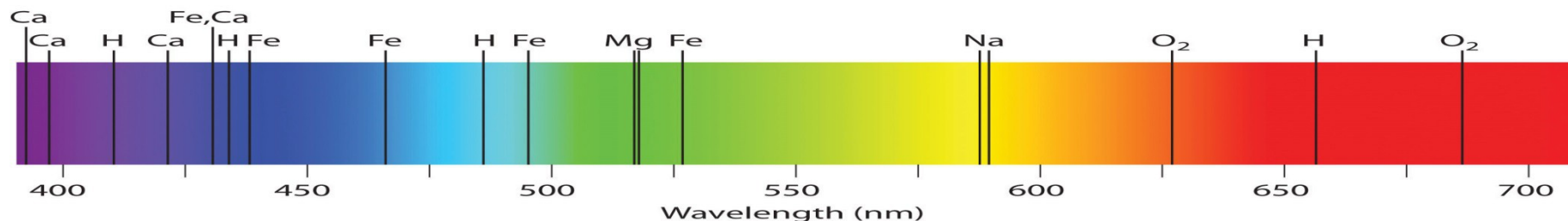
Pojęcia, które dokonują podziału rzeczywistości na sensowne jednostki, noszą nazwę kategorii.

Kategoryzacja

- a) każdy umysł ujmuje rzeczywistość w kategorie jednostek i ich zespołów;
- b) częściowo kategorie są wynikiem konwencji, częściowo – cech osobniczych;
- c) odbijają się w języku.

Kategoryzacja, c.d.

Język Tsonga

Ntima: czarny

Rikuma: szary

Basa: biały, beżowy

Tshwuka: czerwony, różowy,
fioletowy

Xitshopana: żółty, pomarańczowy

Rihlaza: zielony, niebieski

Ribungu: ciemnobrązowy, zgaszony
żółtawobrązowy

Klasyczna łacina

Albus: biały

Candidus: lśniący, śnieżnobiały

Ater: czarny

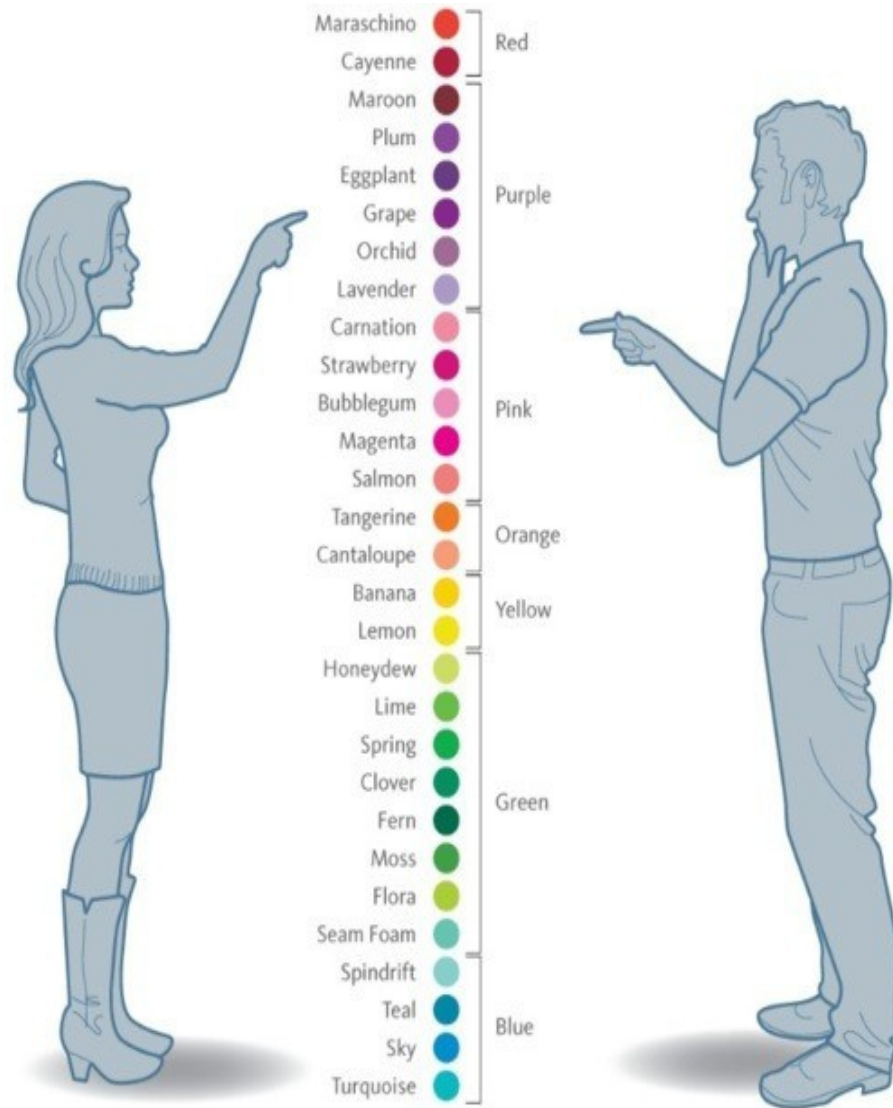
Niger: połyskliwie czarny

Ruber: czerwony, różowy, fioletowy,
pomarańczowy, niektóre
odcienie brązu

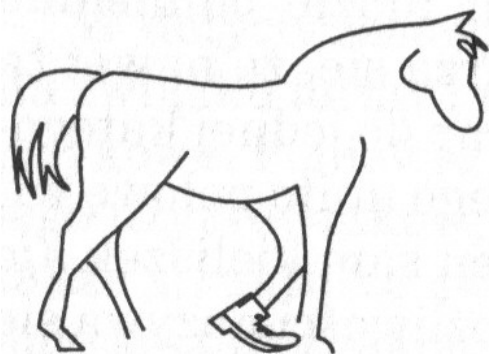
Flavus: żółty, jasnobrązowy,
żłocistoczerwony

Viridis: zielony

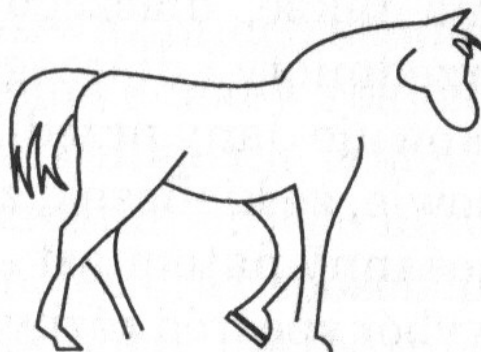
Caeruleus: niebieski

Kategoryzacja, c.d.

horseshoe

fer à cheval

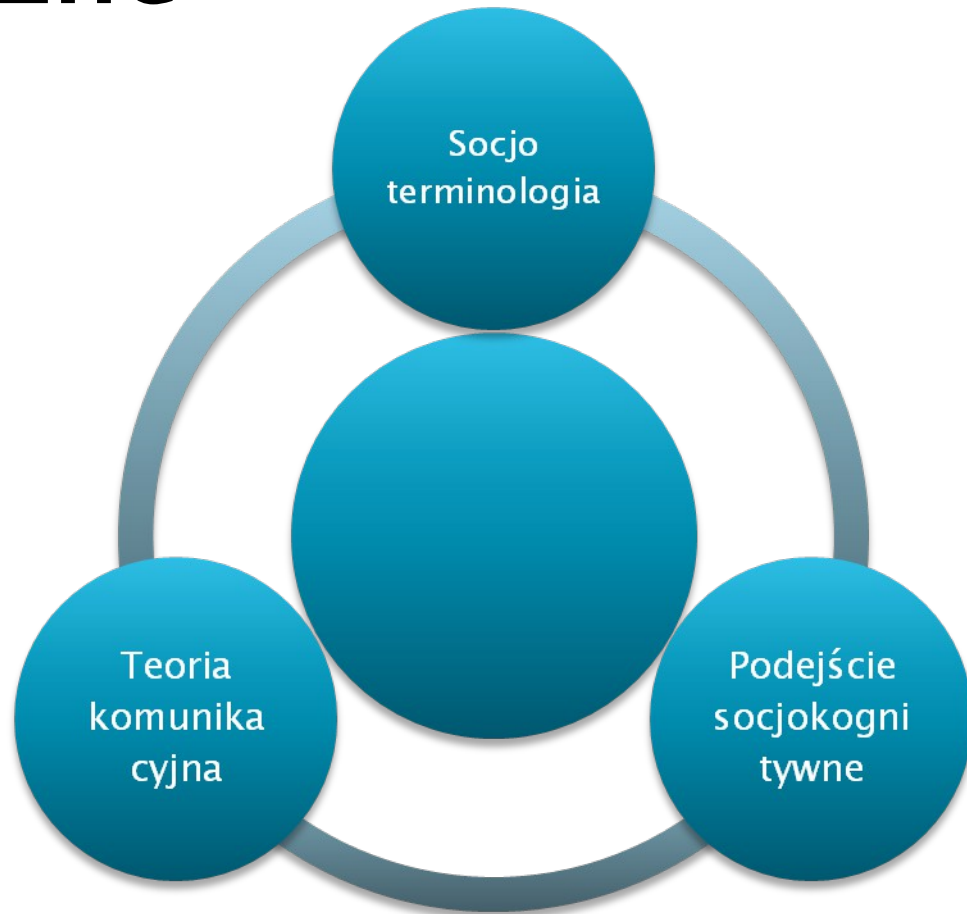
Hufeisen

podkowa

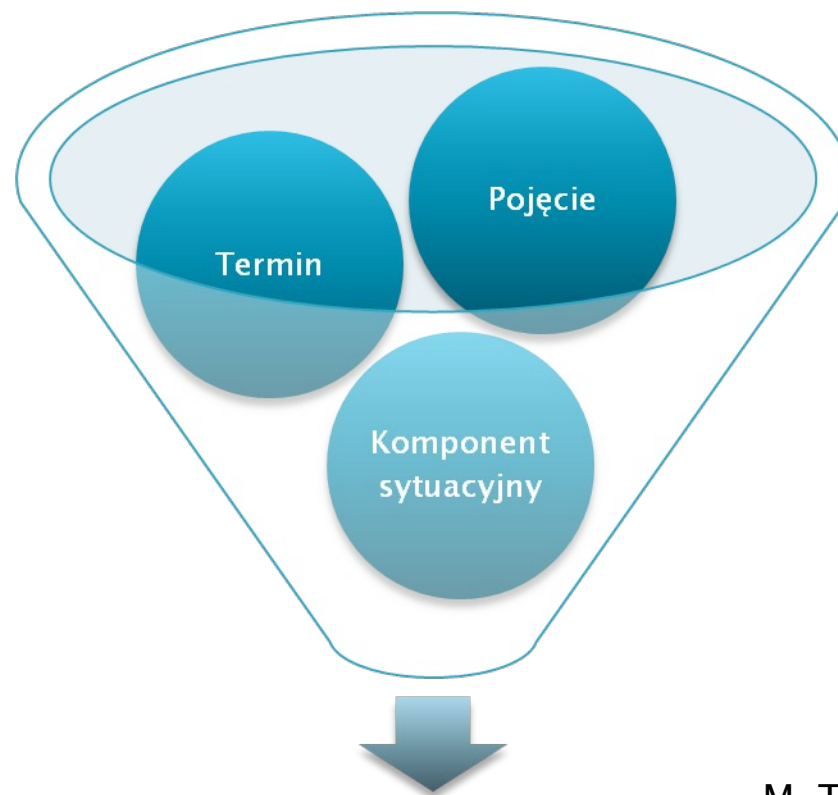
Indeksując, staramy się dokonać swoistego mapowania struktury pojęciowo-kategorialnej na analogiczną strukturę stosowanego systemu organizacji wiedzy.

Współczesne koncepcje terminologiczne

Teoria komunikacyjna

M. T. Cabré Castellví

Jednostka terminologiczna

Podójście socjokognitywne

- ▶ Zakłada, że język uczestniczy w pojmowaniu rzeczywistości, rzeczywistość jest częściowo obecna w umyśle i że nie da się oddzielić rozumienia języka od rozumienia świata.
- ▶ Duży nacisk kładzie na organizację pojęć (głównie w postaci kategorii prototypowych).

R. Temmerman, ok. 2000

System organizacji wiedzy

- 1) Znaczenie węższe $\approx$ teoria i praktyka JIW
- 2) Znaczenie szersze $\approx$ semantyka opisu świata, uwarunkowania epistemologiczne i ontologiczne, badanie struktur konceptualnych, badanie społecznych procesów organizacji wiedzy oraz odwzorowanych w niej struktur rzeczywistości.

System organizacji wiedzy, c.d.

- 1) Pragmatyczne = ukierunkowane na dostosowanie struktur organizacji wiedzy do aktualnych czynników związanych z ich stosowaniem;
- 2) Epistemologiczne = oparte na zgodnym stanowisku naukowym, edukacyjnym, kulturowym;
- 3) Ontologiczne = ukierunkowane na odwzorowanie w strukturze organizacji wiedzy struktury obiektów i zjawisk, których wiedza ta dotyczy.

System organizacji wiedzy, c.d.

- ▶ zróżnicowane co do zakresu tematycznego, cech strukturalnych i użytkowych
- ▶ w różny sposób przystosowane do zastosowania w środowisku cyfrowym
- ▶ kontrolujące semantykę
- ▶ do przejęcia i po ew. zmodyfikowaniu do zastosowania w wielu innych domenach

System organizacji wiedzy, c.d.

Dzisiaj struktura modelu SOW na ogół odwołuje się do idei wieloaspektowej, fasetowej organizacji pojęć (nie tematów, zagadnień czy wyrażeń).

Postkoordynacyjne modele indeksowania, wyszukiwania i nawigowania fasetowego wykorzystujące wskazywane przez użytkownika kryteria relewancji są podstawą tzw. *discovery tools*.

Systemy organizacji wiedzy są dobrym punktem wyjścia do budowania ontologii.

System organizacji wiedzy, c.d.

Zalety:

- a) Kontrolują semantykę, tworząc wspólną płaszczyznę komunikacji
- b) Organizują pola semantyczne
- c) Ułatwiają wyszukiwanie informacji

Wady:

- a) Niekiedy zbyt daleko posunięta kontrola (sztuczność)
- b) Niekiedy zbyt mało ekwiwalentów wyszukiwawczych
- c) W wielu wypadkach nieintuicyjna gramatyka

Systemy niekontrolowane

Słowa kluczowe

Tagi

Słowa kluczowe

Zalety:

Intuicyjna gramatyka

Otwarty słownik

Słowa kluczowe, c.d.

Ważniejsze wady:

Brak kontroli pojęć synonimicznych
i bliskoznacznych

Brak kontroli ekwiwalencji wyszukiwawczej
różnych pojęć i ich kategorii

Brak kontroli wieloznaczności nazw
pospolitych i wielodenotacyjności nazw
własnych

Brak możliwości oznaczania relacji pomiędzy
słowami kluczowymi

Język deskryptorowy

Tezaurus to słownik języka deskryptorowego przeznaczony do indeksowania obiektów (tezaurus indeksujący), ich wyszukiwania (tezaurus wyszukiwawczy) lub jednego i drugiego.

Tezaurusy

- ▶ Definiują pojęcia (choć nie zawsze wprost)
- ▶ Pokazują synonimy (relacja *same as*)
- ▶ i inne relacje, np. antonimii (opposite of) czy hierarchii (*broader than, narrower than*)
- ▶ Często porządkują pojęcia w postaci taksonomii

Wnioski

1. Być otwartym – na nową wiedzę naukową, nowe rozwiązania technologiczne, nowe zachowania i normy społeczne.
2. Nie ulegać stereotypom i naiwnemu obrazowi świata
3. Nie ulegać pokusie fałszywie pojmowanej innowacyjności
4. Mierzyć zamiary według sił

Dziękuję za uwagę!

